

LA CIUTAT DE L'ESPERIT

Els qui en 1914-1918 van ésser convençuts —i vençuts— pels creients en Europa (en una realitat europea, en una possible justícia europea d'obertura universal, en un dret europeu), no han cedit pas voluntàriament a la pressió dels qui a partir de les acaballes de la guerra han pretès de fer-nos renunciar a la nostra creença. Tots i cadascú de nosaltres, adolescents i homes fets, combatents i espectadors, vam creure en l'adveniment d'una força nova: el Dret. Una generació, la dels mobilitzats per alguna de les nacions en pugna i els idealistes dels països neutrals, es va formar, o va créixer, espiritualment, sota el signe d'una mateixa fe. El Dret, absolut i immutable, és la força mateixa, i l'única. No calen pas exemples antics ni imatges novelles per a comprendre el que han sofert moralment —gosaríem escriure «físicament»— els qui, a partir de 1919, han romàs fidels a aquesta convicció. (Coneixem els arguments dels trànsfuges: llur adhesió a la causa, tan humana —i universal— del Dret va ésser provisional. No era en ells cap creença, sinó una opinió. D'ací llur incertitud. O llur imperícia.)

Pertanyem a la lleva jovenívola que va compartir amb més zel la certesa, escampada pels majors com una bona nova, que una política humana substituiria, de l'armistici ençà, la política imperiosa dels vells conglomerats. Vam creure que el fi ja no seria justificat mai més pels mitjans i que només la Llei o la Idea regirien, perdoneu la trivialitat, homes i pobles. Vam creure en una Europa regenerada pel contacte dels esperits, la comunitat de drets i de deures, i federada. Comptàvem, zelosos, amb la lleialtat. La preeminència de l'esperit era, per a molts de nosaltres, una possibilitat. La Ciutat de l'Esperit, universal, una fita.

En setze anys, però, la desviació, o desviacions —les desercions?— han estat prou importants perquè les darreres lleves ignoressin els motius de la nostra presa d'actitud. Hem estat prou conseqüents amb la nostra dèria de coneixença per a suspendre provisionalment el judici i acceptar, també provisionalment, punts de vista nous, alguns dels quals eren de franca ofensiva als nostres principis. Hem intentat d'oposar un dret al Dret, una llei a la Llei, un ordre a l'Ordre. Hem, perdoneu encara el mot, bifurcat.

¿És permès, és lícit (és moralment possible), persistir? No seria una atzagaiada perseverar? Avui mateix llegíem: «Una raó raonable ens aconsella de deixar dormir algun temps, a França, la noció de llibertat» (Jacques de Lacretelle a «Les Nouvelles Littéraires»). No pas la pràctica temporal, ni la idea, sinó la noció, i, insensats, l'adhesió de l'esperit a la més alta de les seves adquisicions. I això, Déu meu! per a evitar la propagació de certs crancs —segons el diagnòstic de Lacretelle— que són la ruïna dels interessos de la col·lectivitat. (Llegiu de les col·lectivitats constituïdes, les quals són, des del punt de vista europeu, càncers crònics.)

Per a mantenir el seu ordre Lacretelle voldria ofegar la veu de l'Esperit. Encara, diu si fa no fa, que l'Eslovènia hagi de gemegar amb els grillons posats. Lacretelle desconeix per ventura quina és, doncs, la causa del desordre i que la civilització europea, per la qual tem, parla precisament la llengua dels eslovens.

L'escriptor francès s'esforça a oblidar que fins i tot en el governament dels homes la veritat, la justícia i la llibertat, són —principis, normes o virtuts— intangibles. La Ciutat no ombreja prostíbuls.

(6-XI-1934)